

Elżbieta Rutkowska

Akademia Wychowania Fizycznego, Biała Podlaska

Wojciech Otrębski

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Zdjęcia: Agnieszka Kędra, Krzysztof Czechowski

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Aktywizacja osób z niepełnosprawnością” Biała Podlaska 19–20 wrzesień 2013

Mijają kolejne dekady, odkąd po raz pierwszy Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) w sposób oficjalny wypowiedziała się na temat standardów działań diagnostycznych i rehabilitacyjnych podejmowanych wobec osób niepełnosprawnych. Ponad 10 lat temu także Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) przyjęła *Konwencję Praw Osób Niepełnosprawnych*, którą polski Parlament ratyfikował dopiero pod koniec 2012 r. Kiedy dodamy do tego kolejne akty prawne i zalecenia wydawane na poziomie europejskim czy krajowym, można odnieść wrażenie, że wszystko, co dotyczy diagnostyki i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, zostało już opisane oraz uregulowane i powinno perfekcyjnie działać. Niestety, z punktu widzenia samych zainteresowanych i ich rodzin jest to wrażenie pozorne. Bardzo często subiektywne oceny osób niepełnosprawnych odnośnie do jakości usług rehabilitacyjnych są nadal negatywne.

Co może być przyczyną obserwowanego od wielu lat rozdziewięku między istniejącymi standardami postępowania diagnostyczno-rehabilitacyjnego a rzeczywistością praktyki? Dyskurs w tym temacie prowadzony jest przez wiele środowisk międzynarodowych i krajowych, teoretyków i praktyków rehabilitacji. Próbę odpowiedzi na to pytanie podjęli także organizatorzy Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Aktywizacja osób z niepełnosprawnością*: Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Pracownicy naukowci tych uczelni od wielu lat współpracują ze sobą przy realizacji projektów badawczych, w których kompleksownie opracowywane są zagadnienia fizjoterapii i psychologii rehabilitacji.

Patronat honorowy nad konferencją objął Prezes Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Konferencja odbyła się w dniach 19–20 września bieżącego roku w siedzibie Akademii Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej i przyległym Regionalnym

Ośrodka Badań i Rozwoju, którego powstanie możliwe było przy wsparciu finansowym ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej na lata 2007–2013. Ośrodek został uroczysto otwarty 17 września, a konferencja *Aktywizacja osób z niepełnosprawnością* zainaugurowała jego działalność naukową.

Konferencja zgromadziła reprezentantów różnych środowisk naukowych, z czterech krajów (Białoruś, Rosja, Polska, Ukraina), co zapewniło kompleksowe podejście do problematyki niepełnosprawności w szczególnych warunkach Polski Wschodniej.

Zaproszenie do prac Komitetu Naukowego skierowano do pracowników naukowych z regionu Polski i sąsiednich krajów, którzy swoją działalność naukową koncentrują wokół problemów niepełnosprawności i różnych aspektów praktyki rehabilitacyjnej.

Ostatecznie Komitet Naukowy ukonstytuował się w składzie:

Przewodniczący: dr hab. prof. AWF Elżbieta Rutkowska, dr hab. prof. KUL Wojciech Otrębski

Członkowie:

Prof. med. Tatiana Avdeeva – Rosja, Akademia Medyczna w Smoleńsku

Prof. med. Aleksy Dmitriev – Białoruś, Państwowy Uniwersytet J. Kupaly w Grodnie

Prof. med. Yevhen Dzis – Ukraina, Uniwersytet Medyczny we Lwowie

Prof. dr hab. med. Mirosław Jabłoński – Polska, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Prof. dr hab. Janusz Kirenko – Polska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. med. Piotr Majcher – Polska, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Dr hab. prof. AWF Bartosz Molik – Polska, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie

Prof. dr hab. med. Jerzy Mosiewicz – Polska, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Dr hab. prof. AWF Jerzy Sadowski – Polska, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie – Biała Podlaska

Dr Natalia Sulimova – Rosja, Akademia Medyczna w Smoleńsku

Dr med. Mieczysław Gorzelak – Polska, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Dr med. Andrzej Kossakowski – Polska, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie – Biała Podlaska

Dr med. Rafał Sapuła – Polska, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu

Dr med. Jacek Wałowski – Polska, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie – Biała Podlaska

Komitet Organizacyjny, pod przewodnictwem dr. Macieja Płaszewskiego, pracował w składzie: dr Wiesława Białek, mgr Dorota Drabarek, mgr Ireneusz Hałas, mgr Marta Jarocka, dr Krystyna Kałuża, dr Agnieszka Kędra, dr Małgorzata Lichota, dr Katarzyna Mariańczyk, mgr Beata Tyszkiewicz-Gromisz.

Do udziału w konferencji zgłoszono ponad 100 wystąpień, z których Komitet Naukowy zakwalifikował ostatecznie 78 prac do wygłoszenia w sesjach tematycznych. Biorąc pod uwagę

współautorstwo wielu referatów, można przyjąć, że w konferencji czynnie uczestniczyło 172 osób z kraju i 18. gości z za wschodniej granicy (3. z Ukrainy, 9. z Rosji, 6. z Białorusi).

Zgodnie z koncepcją rehabilitacji kompleksowej, która była przewodnią ideą organizowanej konferencji, organizatorzy postanowili skupić obrady wokół czterech zasadniczych problemów niepełnosprawności:

- **barier osobowych i środowiskowych** – które stanowią o wymiarze i jakości życia z niepełnosprawnością;
- **rehabilitacji medycznej** – dysponującej szeregiem środków terapeutycznych (zwłaszcza fizjoterapii), zmierzających do kompensacji rozmaitych deficytów w stanie zdrowia;
- **rehabilitacji kompleksowej** – gdzie działania aktywizujące społecznie winny przywracać najpełniej, jak to jest możliwe – uczestnictwo osób z utrwaloną niepełnosprawnością i umożliwiać podjęcie im zwyczajowych ról społecznych (w tym także pracy zawodowej) oraz stwarzać warunki do samorealizacji;
- **adaptowanej aktywności fizycznej** niepełnosprawnych: wychowania fizycznego, sportu i turystyki – dziedzin, które dzięki specyficznym procedurom i środkom stwarzają szczególne możliwości usprawniania ruchowego, a także rozwoju osobistego.

Dnia 19 września 2013 r. o godz.10³⁰ w imieniu organizatorów powitali gości Przewodniczący Komitetu Naukowego. W imieniu Patrona Konferencji – Prezesa PFRON – wystąpiła pani prof. dr hab. med. Anna Wilmowska-Pietruszyńska, następnie konferencję oficjalnie otworzył Prorektor ds. Ogólnych Akademii Wychowania Fizycznego – prof. dr hab. Jerzy Sadowski.

Fot.1 Wystąpienie prof. Anny Wilmowskiej-Pietruszyńskiej

Fot.2 Wystąpienie prof. Jerzego Sadowskiego

Zaproszeni goście i uczestnicy konferencji wysłuchali czterech wykładów plenarnych, stanowiących wprowadzenie w główne tematy zaplanowanych sesji.

Sesji plenarnej przewodniczyli: prof. Aleksy Dmitriev, prof. Wojciech Otrębski i prof. Jerzy Sadowski, a wykłady wygłosili:

1. **Prof. Janusz Kirenko** – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie: „Trudne uczestnictwo osób z niepełnosprawnością”
2. **Prof. med. Tatiana Avdeeva** – *Smolensk State Medical Academy*: „System of comprehensive rehabilitation in children with chronic diseases and disabled children in Russia”
3. **Mgr Marek Piasecki** – Fundacja *Fuga Mundi* w Lublinie: „Cztery filary kompleksowego wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych”
4. **Prof. Bartosz Molik** – Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie: „Ocena wyśiłków krótkotrwałych o maksymalnej intensywności osób z niepełnosprawnością”

Prof. dr hab. Janusz Kirenko – wybitny humanista, teoretyk i praktyk rehabilitacji oraz edukacji osób z niepełnosprawnością – w swoim wystąpieniu skupił się na prawach osób niepełnosprawnych wynikających z Konwencji ONZ oraz funkcjonujących obecnie modelach niepełnosprawności, ideach i sposobach tworzenia przestrzeni prawnej i społecznej dla osób zagrożonych wykluczeniem z powodu rozmaitych dysfunkcji w stanie zdrowia. Prof. Kirenko zwrócił też uwagę na wielowymiarowość zjawiska niepełnosprawności i jej różne oblicza wymagające zaangażowania w praktykę rehabilitacyjną rozmaitych, nierzadko bardzo specjalistycznych działań.

Pani prof. med. Tatiana Avdeeva – od wielu lat zajmująca się zawodowo i naukowo, a także administracyjnie sytuacją osób niepełnosprawnych w Rosji, przedstawiła interesujący materiał dotyczący wieloletnich obserwacji i osiągnięć w organizacji systemowych rozwiązań rehabilitacji dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Wykład stał się przyczynkiem do bardzo ciekawych dyskusji kularowych dotyczących wdrożonych w Rosji rozwiązań rehabilitacji dzieci i ich odniesień do rozwiązań

Fot. 3 Wykład pani prof. med. Tatiany Avdeevy

w krajach, które były reprezentowane przez uczestników konferencji.

Pan mgr Marek Piasecki – Prezes Fundacji *Fuga Mundi* w Lublinie – w swoim wykładzie zaprezentował bardzo ciekawe stanowisko sektora organizacji pozarządowych w sprawie

aktywności zawodowej osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Fundacja *Fuga Mundi*, jako organizacja pożytku publicznego, prowadzi z dużym powodzeniem, od wielu lat, szereg działań na rzecz wszechstronnej aktywizacji tej grupy osób. Jednym z takich działań jest aktywizacja zawodowa i stworzona przez fundację Agencja Zatrudnienia. Doświadczenia w pracy doradczej dla beneficjentów takich działań i docelowych grup pracodawców – przedstawione przez Pana Prezesa – pokazały, jak rozwiązania systemowe funkcjonujące w polskiej polityce społecznej są oceniane przez ich adresatów. W końcowej części swojego wystąpienia pan mgr Marek Piasecki zwrócił się do środowisk naukowych z apelem o podjęcie rzetelnych badań naukowych, których wyniki pozwoliłyby na tworzenie doskonalszego systemu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Kolejny wykład w sesji plenarnej wygłosił pan prof. Bartosz Molik. Na podstawie swoich prac badawczych prowadzonych we współpracy z wiodącymi, światowymi ośrodkami naukowymi – zajmującymi się wysokokwalifikowanym sportem osób z niepełnosprawnością – argumentował bezpieczeństwo dużych obciążeń treningowych dla niepełnosprawnych zawodników różnych dyscyplin sportu. Przyniesione wyniki badań pokazały, że krótkotrwałe wysiłki o maksymalnej intensywności, dotychczas nie zalecane w rehabilitacji ruchowej osób niepełnosprawnych – w przypadku treningu sportowego przynoszą obiecujące efekty fizjologiczne. Wykład pana profesora wzbudził ogromne zainteresowanie uczestników konferencji zawodowo zajmujących się fizjoterapią i sportem osób niepełnosprawnych.

Fot. 4 Dr hab. prof. AWF Bartosz Molik wygłasza wykład plenarny

Po sesji plenarnej przewidziano przerwę, podczas której toczyły się ożywione, mniej oficjalne dyskusje przy kawie i herbacie. Następnie – dzięki uprzejmości pana prof. dr. hab. Janusza Kirenki – uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się z jego drugim obszarem

Fot. 5 Wystawa prac malarskich pana prof. dr. hab. Janusza Kirenki

W sesji pierwszej: *Rehabilitacja medyczna* wygłoszono 22 referaty. Autorami prac byli lekarze, fizjoterapeuci, psychologowie oraz pielęgniarki, którzy w swoich referatach podejmowali tematy aktywizacji osób niepełnosprawnych na wszystkich etapach terapii medycznej. Omawianymi metodami aktywizacji były nie tylko standardowe procedury medyczne (lekarskie, fizjoterapeutyczne, pielęgniarskie, psychologiczne) i ich skuteczność, ale także: edukacja zdrowotna, jakość relacji terapeutycznych – świadczące o wzrastającym znaczeniu podmiotowości w rehabilitacji medycznej i coraz większym znaczeniu holizmu w rozwiązywaniu problemów zdrowotnych wybranych grup i osób z niepełnosprawnością.

W sesji drugiej: *Bariery osobowe i środowiskowe* wygłoszono 20 referatów. Autorzy referatów zakwalifikowanych do tej sesji reprezentowali różne zawody i obszary zainteresowań naukowych (pedagogika, psychologia, socjologia, medycyna, ekonomia, prawo i nauki o kulturze fizycznej). W sesji wystąpili także przedstawiciele kilku organizacji pozarządowych, których doświadczenia stały się przyczynkiem do systematycznych prac naukowych nad obserwowanymi zjawiskami i procesami. W każdej z prac prezentowano inny punkt widzenia na niepełnosprawność uwarunkowaną organizacją procesu terapeutycznego oraz na system opieki i wsparcia społecznego. Wyniki prezentowanych prac pokazały, jak wielkie znaczenie ma zdefiniowanie barier tkwiących w samych osobach niepełnosprawnych i w ich otoczeniu. To pierwszy krok w opracowaniu skutecznej strategii zapobiegania marginalizacji i wykluczeniu z powodu dysfunkcji zdrowotnych. Te problemy omawiano w kolejnej sesji.

W sesji trzeciej: *Rehabilitacja kompleksowa* wygłoszono 19 referatów. W duchu kompleksowości rehabilitacji wypowiedzieli się jej realizatorzy, autorzy kolejnych referatów – przedstawiciele wszystkich zawodów profesjonalnie związanych z pracą zespołów rehabilitacyjnych na etapach: rehabilitacji medycznej i społecznej. W tej sesji szczególną uwagę poświęcono edukacji i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Kolejna sesja, czwarta: *Wychowanie fizyczne, sport i turystyka w rehabilitacji* była szczególnym wyzwaniem dla gospodarzy konferencji. Akademii wychowania fizycznego jako pierwsze kształciły specjalistyczne kadry, przygotowane do aktywizacji osób

pracy twórczej: w przerwie obrad uroczyste otwarto bowiem wystawę dzieł malarskich pana profesora. W holu głównym Regionalnego Ośrodka Badań i Rozwoju zaprezentował on blisko 30 swoich ostatnich prac, uświetniając i ubarwiając tym pięknym, artystycznym akcentem nasze naukowe spotkanie.

Po przerwie obiadowej równolegle w czterech salach rozpoczęto obrady w zaplanowanych na dwa dni sesjach tematycznych.

niepełnosprawnych za pomocą specjalnych ćwiczeń fizycznych (kinezyterapia). Początkowo byli to instruktorzy gimnastyki leczniczej, następnie magistrowie rehabilitacji ruchowej, a w ostatnim dwudziestoleciu – licencjaci i magistrowie fizjoterapii, którzy z definicji zawodu – stali się pracownikami medycznymi. Tymczasem absolwenci innych „wyspecjalizowanych” kierunków uczelni wychowania fizycznego: nauczyciele, trenerzy, instruktorzy rekreacji i turystyki za rzadko skupiają swoją zawodową uwagę na osobach z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W sesji tej wygłoszono 13 referatów. Ich autorzy pokazali, jak duży potencjał dla aktywizacji osób niepełnosprawnych tkwi w środkach i procedurach kultury fizycznej poza fizjoterapią. Niestety, dla integracyjnego uczestnictwa w kulturze fizycznej osób niepełnosprawnych istnieje jeszcze wiele barier i to nie tylko architektonicznych.

Ważnym wydarzeniem towarzyszącym w pierwszym dniu obrad był także spektakl „Hrabina Cosel” na podstawie powieści J. I. Kraszewskiego, przygotowany przez grupę teatralną „Perły Życia”. Grupa działa w Środowiskowym Domu Samopomocy i Warsztatach Terapii Zajęciowej w Kodniu i odniosła już znaczące sukcesy. Niepełnosprawni aktorzy dostarczyli kolejnych artystycznych wzruszeń uczestnikom konferencji, pokazując jednocześnie, jak ważna i skuteczna jest taka forma aktywizacji społecznej.

W drugim dniu konferencji (20 września) kontynuowano obrady w sesjach plenarnych. Była także możliwość szczegółowego zapoznania się z wygłaszanymi wcześniej i aktualnie referatami, ponieważ zorganizowano sesję multimedialną, gdzie były przedstawione wszystkie dostarczone prezentacje w wersji *Power Point*. W ten sposób uczestnicy konferencji, którzy nie mieli okazji obserwować, czy dyskutować równolegle prezentowanych prac – mieli na to szansę dzięki takiej formie prezentacji.

Konferencję podsumowano po wygłoszeniu wszystkich referatów w drugim dniu obrad. Przewodniczący Komitetu Naukowego, wraz z przewodniczącymi wszystkich sesji

Fot. 6 Obrady w sesjach plenarnych – referuje pani dr Natalia Sulimova

Fot. 7 Obrady w sesjach plenarnych – przewodniczącą sesji II – panowie: prof. dr hab. Janusz Kirenko, dr Grzegorz Wiącek

tematycznych, podziękowali wykładowcom i referentom za przygotowane i wygłoszone prace. Jednoznacznym wnioskiem z konferencji jest potrzeba dalszych badań interdyscyplinarnych i skuteczniejszych działań na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnością. Szczególne zaniedbania sygnalizowano w obszarze aktywizacji zawodowej i społecznego wsparcia tej grupy osób. Stosunkowo najlepiej – w świetle zaprezentowanych prac – oceniono skuteczność rehabilitacji medycznej, w której jednak stwierdzano konieczność uwzględnienia w większym stopniu podmiotowości i jakości życia osób poddawanych procedurom medycznym. Udział gości z Białorusi, Ukrainy i Rosji pozwolił na porównanie niektórych rozwiązań (np. sposobów edukacji zdrowotnej, kompleksowej opieki nad dziećmi ze szczególnymi problemami zdrowotnymi). Interdyscyplinarność konferencji pozwoliła na zarysowanie kolejnych perspektyw badawczych i wszyscy dyskutanci zgodzili się, że dobrym kierunkiem będą dalsze badania i cykliczne spotkania naukowe, wytyczone tytułami sesji.

Wygłoszone referaty poddane zostały recenzji naukowej i obecnie trwają intensywne prace redakcyjne nad zespołową monografią pod tytułem konferencji. Mamy nadzieję, że za kilka tygodni będziemy mogli zaprezentować najlepsze prace w wersji opublikowanej szerokiemu gronu osób zainteresowanych problemami wszechstronnej aktywizacji osób z niepełnosprawnością.

Biała Podlaska – Lublin, 4.11.2013